

УДК 336.648:658.1.001.76

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙ НА СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Андрющенко І. Є., к.е.н., доц., доцент кафедри «Фінанси і кредит» Запорізький національний технічний університет

Андрющенко І. Є. Вплив інновацій та інвестицій на стратегічний розвиток промислового підприємства.

В статті розглянуто вплив інновацій та інвестицій на стратегічний розвиток промислового підприємства. Розкрито сучасний зміст терміну «інновація», особливості поняття «інвестиція» та сутність стратегічного розвитку підприємства. Виділено фактори розвитку підприємства, які повинні бути враховані при формуванні інвестиційно-інноваційної політики держави. Досліджено сутність стратегічного розвитку підприємства. Запропоновано розроблення розгорнутого стратегічного аналізу і стратегічних планів з метою досягнення поставлених цілей і отримання стійких переваг над конкурентами. Це дозволяє своєчасно реагувати та швидко проводити процес адаптації до непередбачуваних змін навколишнього середовища та вироблення продукції, яка буде затребувана споживачем. Проведено аналіз рівня інноваційної активності українських підприємств. Виявлено причини, які негативно впливають на впровадження інновацій у виробництво. Доведено необхідність застосування інноваційно-інвестиційної стратегії. Виведено можливі ситуації, які спостерігаються на промислових підприємствах при застосуванні інвестиційно-інноваційної стратегії. Впровадження інновацій забезпечує виробничим завантаженням суміжні підприємства, відновлюючи втрачені виробничі зв'язки та кооперацію. Економічна безпека країни обернено пропорційно залежить від рівня використання імпортованих матеріалів і комплектуючих виробів, особливо у сфері виробництва товарів народного споживання.

Andryushchenko I. Effect of innovation and investment in the strategic development of the industrial enterprise.

The article considers the impact of innovation and investment in the strategic development of industrial enterprises. Disclosed modern meaning of the term «innovation», especially the concept of «investment» and the essence of the strategic development of the company. The factors of enterprise development, which should be taken into account in the formation of investment and innovation policy. The essence of the strategic development of the company. Proposed development of deployed strategic analysis and strategic plans to achieve these goals and to obtain a sustainable competitive advantage. This allows you to react promptly and quickly make the process of adapting to unpredictable environmental changes and the development of products that will be demanded by the consumer. The analysis of the level of innovative activity of Ukrainian enterprises. The causes that negatively affect innovation in production. Proved the need for innovation and investment strategy. Show all possible situations that occur in industrial enterprises in the application of investment and innovation strategy. Introduction of innovations provides production load associated companies, restoring the lost production of communication and cooperation. The economic security of the country is inversely proportional depends on the use of imported materials and components, especially in the production of consumer goods.

Андрющенко И. Е. Влияние инноваций и инвестиций на стратегическое развитие промышленного предприятия.

В статье рассмотрено влияние инноваций и инвестиций на стратегическое развитие промышленного предприятия. Раскрыто современное содержание термина «инновация»,

особенности понятия «инвестиция» и сущность стратегического развития предприятия. Выделены факторы развития предприятия, которые должны быть учтены при формировании инвестиционно-инновационной политики государства. Исследована сущность стратегического развития предприятия. Предложена разработка развернутого стратегического анализа и стратегических планов с целью достижения поставленных целей и получения устойчивых преимуществ перед конкурентами. Это позволяет своевременно реагировать и быстро проводить процесс адаптации к непредсказуемым изменениям окружающей среды и выработки продукции, которая будет востребована потребителем. Проведен анализ уровня инновационной активности украинских предприятий. Выявлены причины, которые негативно влияют на внедрение инноваций в производство. Доказана необходимость применения инновационно-инвестиционной стратегии. Выведены возможные ситуации, которые наблюдаются на промышленных предприятиях при применении инвестиционно-инновационной стратегии. Внедрение инноваций обеспечивает производственным загрузкой смежные предприятия, восстанавливая утраченные производственные связи и кооперацию. Экономическая безопасность страны обратно пропорционально зависит от уровня использования импортных материалов и комплектующих изделий, особенно в сфере производства товаров народного потребления.

Постановка проблеми. У Державній програмі розвитку промисловості України [1] підкреслюється, що створення сучасного, інтегрованого у світове виробництво промислового комплексу, можливо на підставі реалізації інноваційної моделі розвитку промисловості, формування ефективної структури промислового виробництва з підвищення питомої ваги наукоємних галузей, широкого запровадження нових технологій. Реалії розвитку промисловості дозволяють стверджувати, що науково-технічний прогрес, і, відповідно інновації, поки що не стали фактором росту, який мав би бути домінуючим. Тому на сучасному етапі реформування національної економіки одним з ключових завдань стратегії розвитку є більш повна її переорієнтація у напрямі інноваційного розвитку.

Орієнтація економіки на інноваційну модель розвитку потребує з однієї сторони активного впровадження нововведень, пов'язаних з науково-технічним прогресом, оновленням матеріально-технічної бази підприємств, удосконаленням управління, організацією виробництва, а з іншої сторони, необхідне формування механізму стратегічного розвитку промислового підприємства на основі активізації інвестиційно-інноваційної діяльності. Такий механізм повинен не тільки задіяти наявний інноваційний потенціал, але й адекватно відображати зміни, які відбуваються у законодавчій, виробничій та соціальній сферах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сприйняття інвестиційно-інноваційного розвитку як ключового чинника економічного підйому підприємства знайшло своє відображення у фундаментальних дослідженнях зарубіжних науковців, таких як Р. Акофф, П. Друкер, Ф. Портер, Б. Санто, Б. Твісс. Серед наукових досліджень вітчизняних вчених з питань стратегічного розвитку підприємства слід виділити праці таких вчених, як О. Амоша, І. Бланк, В. Геєць, В. Градісов, Ю. Макогон, В. Момот, В. Пономаренко, Н. Татаренко, Б. Холод, З. Шершньова та ін.

Виділення невирішеної проблеми. Для забезпечення стратегічного розвитку промислового підприємства на інвестиційно-інноваційних засадах в сучасних умовах господарювання необхідною умовою є активізація інвестиційно-інноваційних процесів у всіх сферах діяльності підприємства та спрямування зусиль усіх елементів організаційної структури на реалізацію поставлених завдань. Ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності на промислових підприємствах визначається здатністю системи управління забезпечувати організацію та реалізацію інвестиційно-інноваційних проектів. Управлінська складова інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства має впливати

на всі бізнес-процеси підприємства та узгоджувати його внутрішні можливості з викликами зовнішнього середовища для забезпечення конкурентоспроможності та укріплення ринкових позицій.

Основними проблемами, що стримують інвестиційно-інноваційний розвиток промислових підприємств, залишаються брак фінансових ресурсів для інвестування інноваційних процесів; низький рівень кваліфікації персоналу, що заважає розробці та впровадженню нововведень, які є принципово новими; морально та фізично застаріла техніко-технологічна база виробництва та недостатня розвиненість інноваційної інфраструктури. Отже існує об'єктивна необхідність дослідження впливу інновацій та інвестицій на стратегічний розвиток промислових підприємств.

Метою статті є дослідження впливу інновацій та інвестицій на стратегічний розвиток промислового підприємства.

Виклад основного матеріалу. Україна має великий потенціал і володіє значними ресурсними запасами, науковими та технічними можливостями, але відсутня ефективна система чіткого та ефективного управління наявними можливостями. На думку експертів в Україні, переймаючи досвід розвинених країн, доцільно використовувати інвестиційно-інноваційні стратегії розвитку. Інновації та інноваційний розвиток передбачають застосування творчості та креативності, створення нових ідей, розробок. Але існування однієї ідеї не достатньо для ефективного та конкурентного розвитку підприємства. У сучасних умовах досить часто для підприємств важливо не лише бути генератором нових ідей, а й важливо знайти шлях втілення нововведень у діяльність підприємства.

При широкому вживанні в наукових дослідженнях терміну «інновація» є значні розбіжності в його трактуванні. Тому в першу чергу необхідно уточнити його сучасний зміст. У роботі Б. Твісса [2] інновація – це кінцевий результат упровадження нововведення з метою зміни об'єкту управління і отримання економічного соціального, екологічного, науково-технічного або іншого виду ефекту. При цьому під нововведенням розуміється оформлений результат фундаментальних досліджень, розробок або експериментальних робіт в якій-небудь сфері діяльності по підвищенню її ефективності [3]. Практично аналогічні за своїм змістом визначення приводяться і в багатьох інших роботах. При цьому разом з терміном «інновація» як синоніми часто використовується такий термін, як «нововведення».

Згідно іншому підходу до трактування даного поняття, якому слідує велика кількість авторів, під інновацією розуміється або процес, в ході якого наукова ідея або технологія виготовлення доводяться до стадії практичного використання і починає давати економічний ефект; або комплексний процес створення нового практичного засобу (нововведення) для нової суспільної потреби; або процес реалізації того або іншого науково-технічного нововведення; або процес формування якісно нового стану системи.

Б. Санто [4] характеризує інновацію, як «такий суспільний технічний економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих по своїм властивостям виробів, технологій». У багатьох монографіях інновація розглядається, як оновлення основного капіталу (виробничих фондів) або продукції, що виробляється, на основі упровадження досягнень науки, техніки, технологій; або цільова зміна у функціонуванні підприємства.

Також необхідно приділити увагу поняттю «інвестиція». Це поняття є досить широким, і в різних галузях економічної науки його зміст має свої особливості, тому однозначного трактування цього поняття немає. Під інвестиціями розуміють довгострокові та середньострокові вкладення фінансового капіталу в реальні та фінансові активи.

Згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» [5] інвестиції визначаються як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

В іноземній літературі поняття «інвестиція» трактується як процес обміну певної суми грошей сьогодні на будь-який актив, здатний забезпечити отримання більшої суми у майбутньому. Відомо також трактування інвестицій як використання грошей для отримання більших грошей, а також обмін сьогоднішньої вартості на майбутню тощо.

О. М. Кукушкін справедливо відзначає тісний взаємозв'язок між поняттями «стратегія» та «розвиток», і трактує стратегію розвитку підприємства як довгостроковий план, який містить комплекс рішень щодо вибору напрямку розвитку підприємства, визначення його основних цілей, а також моделі дій щодо формування та ефективного використання його потенціалу і дає змогу створення сприятливих внутрішніх та зовнішніх умов для успішного подолання основних стадій розвитку [6, с. 226].

Як зауважує Б. В. Сіленков, в науковій літературі поняття стратегії розвитку формулюється виходячи з різних точок зору, включаючи планування досягнення довгострокових цілей розвитку і концептуальних, життєво важливих напрямів діяльності підприємства. Критеріями стратегії розвитку вважаються динамічність і конкурентоспроможність економіки, галузі, підприємства, продукції [7, с. 6].

О. М. Тридід окремо виділяє поняття «стратегія розвитку підприємства», яке трактується як складний системний об'єкт, що володіє сукупністю певних властивостей, які можуть визначати якість стратегії з різних позицій: або з погляду її формування, особливостей та умов реалізації, або з точки зору ступеня досягнення кінцевого результату – розвитку підприємства [8, с. 81] та поняття «стратегічний розвиток підприємства», тобто властивість підприємства як виробничо-економічної системи змінювати траєкторію руху або намічений режим функціонування шляхом управління змінами на основі формування і реалізації стратегії підприємства з використанням створюваного для цієї мети організаційно-економічного механізму [8, с. 70].

Таким чином, стратегічний розвиток – довготерміновий якісно визначений напрям розвитку організації, спрямований на закріплення її позицій, задоволення потреб споживачів та досягнення поставлених цілей [9].

Сутність стратегічного розвитку підприємства полягає у підготовці наявних ресурсів до можливостей, які відкриваються у майбутньому шляхом застосування розгорнутого стратегічного аналізу і розроблення стратегічних планів з метою досягнення поставлених цілей і отримання стійких переваг над конкурентами, шляхом своєчасної реакції і швидкої адаптації до непередбачуваних змін навколишнього середовища та вироблення продукції, яка буде визнана споживачем.

Для створення сприятливого інвестиційного клімату країни та інвестиційної привабливості промислових підприємств було виділено наступні фактори розвитку підприємства, які повинні бути враховані при формуванні інвестиційно-інноваційної політики держави:

- 1) стратегічна соціально-економічна орієнтація;
- 2) можливість отримання об'єктивної інформації для безпосереднього формування інвестиційно-інноваційної політики та проведення інвестиційних досліджень;
- 3) наявність професійної команди, здатної здійснити розробку інвестиційно-інноваційної стратегії та подальшу її реалізацію;
- 4) наявність природних, демографічних, виробничих, фінансових ресурсів, необхідних для реалізації інвестиційно-інноваційної стратегії;
- 5) визначення та аналіз пріоритетних сфер імпортозаміщення;
- 6) особливості інвестиційно-інноваційного клімату, промислової політики;
- 7) фактори впливу зовнішнього середовища: політичні, економічні, правові, соціальні, культурні та техніко-технологічні.

Відомо, що інвестиції є найважливішим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці, поліпшення якісних показників діяльності як на мікро-, так і на макрорівні. Чим масштабніші обсяги інвестицій і вища ефективність їх використання, тим швидше відбувається відтворювальний процес, здійснюються

позитивні ринкові перетворення, науково-технічна та інноваційна сфера отримує необхідний ресурс і належно виконує функцію джерела економічного зростання. У протилежному випадку надто складно подолати проблеми інвестиційної сфери, які існують в Україні і без вирішення яких неможливо забезпечити стратегію інноваційного прориву і модернізацію національної економіки. Рівень наповненості фінансової системи інвестиційними ресурсами відтворює, з одного боку, загальний стан економіки, а з іншої готовність фінансової системи до переміщення вільних коштів на реалізацію масштабних проектів. В Україні брак інвестування значно обмежив перспективи довгострокового економічного зростання.

Існує декілька джерел фінансування: бюджетні кошти, власні кошти підприємств, кошти іноземних інвесторів, внутрішні й зовнішні запозичення (кредит, акції, облігації). Державні кошти в Україні коливаються в обсязі 10 % інвестицій в основний капітал, найбільшу питому вагу становлять кошти національних підприємств (50-60 %) та кредити банків, які зростають (17 %). У майбутньому в Україні планується скорочення фінансування науково-технічної та інноваційної сфери. В Україні цей показник зменшився до 1 %. Водночас у ЄС показник наукоємності ВВП у середньому становить 1,9 %, США і Німеччині – 2,7 %. Також слід зазначити, що близько 80 % українських промислових підприємств зовсім не займаються інноваційною діяльністю. [10]

Інновації активно впливають на структуру виробництва та зайнятість населення. Особливо відчутним є їх вплив у містах де переважна кількість населення зайнята на одному чи двох підприємствах. Технічна модернізація цих підприємств не лише змінює структуру персоналу, а й сприяє зростанню безробіття. Оскільки при технічному оновленні на підприємстві виникає необхідність зупинки на певний час виробничого процесу для заміни застарілого обладнання. У цей час у виробництві на підприємстві буде задіяна лише невелика частина того персоналу, завданням яких буде установка нових технологій. Інша частина працівників або знаходиться в стані безробіття, або перебуває на перепідготовці. Тому, розробляючи програму інноваційного розвитку, слід обов'язково враховувати її соціальні наслідки з тією метою, щоб попередити масове вивільнення працівників та зменшити період їх знаходження в стані вимушеного безробіття.

Дотепер практично не реалізовувались основні засади державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи. Таке нехтування важливими питаннями призвело до зниження рівня технологічного та інноваційного потенціалу національної економіки, втрачаються перспективи забезпечення його розширеного відтворення, знижується конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників.

Відповідно до статистичних даних, рівень інноваційної активності українських підприємств є порівняно невисоким. Загалом 2005-2013 рр. характеризуються незначними коливаннями частки інноваційно-активних підприємств у межах 11-14 % [10].

Україна є доволі пасивною у фінансуванні інноваційного розвитку, за рахунок державних коштів фінансуються лише 1-2 % інноваційних процесів в економіці. Так, у Японії на науку виділяють 3,06 % ВВП, у США – 2,84 %. В Україні ж, відповідно до Закону «Про наукову діяльність», на наукові дослідження повинно виділятися 1,7 % ВВП, а реальне фінансування далеко не відповідає цим нормам [10]. На фоні загального погіршення основних соціально-економічних показників перед інвестиційно-інноваційною сферою економіки України особливо важливими постають проблеми залучення та утримання вітчизняних та іноземних інвестицій у пріоритетних сферах. Фінансування інновацій в Україні здійснюється переважно за рахунок власних коштів підприємств.

Так вплив інновацій та інвестицій на стратегічний розвиток підприємства визначається змінами умов зовнішнього і внутрішнього середовища. У сучасних умовах господарювання інвестиційно-інноваційна стратегія стає одним із визначальних чинників успішного та ефективного розвитку підприємства. При застосуванні цієї стратегії на підприємствах спостерігається така ситуація: 1) інтелектуалізація виробництва;

2) організація нових виробництв на основі нових технологій, тобто здійснення структурної перебудови, яка не може обійтись без інвестицій; 3) імпортозаміщення (розвиток вітчизняного виробництва); 4) інтеграція вітчизняної промисловості у світову економіку; 5) максимально повне та ефективне використання ресурсів; 6) створення нових робочих місць; 7) зменшення забруднення навколишнього середовища; 8) розвиток науки управління виробництвом; 9) оцінка фактичного ресурсного потенціалу підприємства; 10) формування науково обґрунтованих теорій, концепцій, рекомендацій інноваційного виробництва.

Представлені на рис. 1 функції представляють теоретичний аспект у вигляді єдиного взаємозв'язаного комплексу при моделюванні впливу інвестиційно-інноваційного процесу відтворення в умовах стратегічного розвитку промислового підприємства, адже в епоху глобальної трансформації саме інтегрований в єдине ціле інвестиційно-інноваційний процес, що набув нині широкого поширення в усіх галузях економіки, об'єктивно виступає визначальною силою розвитку.

Рисунок 1 – Функції інвестиційно-інноваційного процесу

Тому для забезпечення перспективного розвитку політика держави повинна стимулювати господарську активність організацій, що займаються інноваційною діяльністю і науковими дослідженнями, при цьому вони повинні взяти до уваги та подолати проблеми стратегічного управління в області інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств.

Згідно з багатьма науковцями, які займалися даною тематикою, можна зробити висновок, що роль інновацій та інвестицій в процесі розвитку підприємств матиме такий характер: буде створена конкурентоспроможна національна економіка, буде встановлене взаємовигідне партнерство між державою та бізнесом, збільшиться відсоток використання наукоємного потенціалу України, більш ефективно будуть використовуватися ресурси країни та розвиватися пріоритетні сфери виробництва (машинобудування, енергетичний комплекс, аграрно-промисловий комплекс та ін.).

Формування інвестиційно-інноваційної стратегії дозволило б як підприємствам, так і всьому ринку в цілому жорсткіше планувати необхідність власних дій на ринку, одночасно відстежуючи їх якість. Вироблення такої стратегії знайде відображення у державних і регіональних інноваційних, інвестиційних програмах, великих проектах, що розраховані на тривалий період і охоплюють всі стадії технологічного циклу. Найважче вибрати ті пріоритетні виробництва, де концентрація ресурсів зможе в порівняно короткий проміжок часу забезпечити успіх та ланцюгову реакцію перелому в більш широких сферах господарювання.

Таким чином саме інвестиції та інновації займають провідне місце та відіграють значну роль у процесі розвитку підприємства, яке у свою чергу створює сприятливі умови

для довготривалої, систематичної, ефективної та прибуткової діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Висновки. Автором було визначено позитивний вплив інновацій та інвестицій на стратегічний розвиток промислового підприємства, що повинно вплинути на широке впровадження результатів наукових досліджень на вітчизняних промислових підприємствах. Впровадження досліджень повинно здійснюватися за допомогою інвестиційно-інноваційної стратегії, розробка якої стане об'єктом подальшого дослідження, що допоможе підвищити ефективність як економіки країни в цілому, так і окремих підприємств і галузей, по-перше, за рахунок збільшення тривалості існування підприємств, що забезпечують постійну зайнятість населення, сплату податків, збереження сировинних ресурсів. По-друге, впровадження інновацій забезпечує виробничим завантаженням суміжні підприємства, відновлюючи втрачені виробничі зв'язки та кооперацію. По-третє, підвищиться економічна безпека країни за рахунок поступового зменшення залежності від імпортованих матеріалів і комплектуючих виробів, особливо у сфері виробництва товарів народного споживання.

Список використаних джерел:

1. Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article/system?art_id=198188&cat_id=32862&search_param=%F6%B3%ED&searchPublishing=1.
2. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. – М.: Экономика, 1989. – 271 с.
3. Акофф Р. Планирование будущего корпорации. – М.: Прогресс, 1985. – 326 с.
4. Санто Б. Инновация как средство экономического развития. – М.: Прогресс, 1990. – 296 с.
5. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
6. Кукушкін О. М. Сутність поняття «стратегія розвитку підприємства» [Текст] / О.М. Кукушкін // Науковий вісник. – 2005. – №15.2. – С. 220-227.
7. Сіленков Б. В. Формування стратегії розвитку і підвищення ефективності аграрних підприємств регіону: автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Б. В. Сіленков. – Дніпропетровськ: ДДАУ, 2009. – 20 с.
8. Тридід О. М. Організаційно-економічний механізм стратегічного розвитку підприємства: Монографія / О. М. Тридід. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2002. – 364 с.
9. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління: Навч. посібник 2-е видання. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.
10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Ключові слова: інновації, інвестиції, стратегічний розвиток, промислове підприємство, інвестиційно-інноваційна стратегія.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, стратегическое развитие, промышленное предприятие, инвестиционно-инновационная стратегия.

Keywords: innovation, investment, strategic development, industrial enterprise, investment and innovation strategy